

Én vej, mange spor

Hærvejen går langs den jyske højderyg hele vejen fra Viborg til Slesvig by. Den ældste del af Hærvejen er 4000 år gammel. Gennem tiden har Hærvejen været brugt til daglig transport af varer, dyr og mennesker men også til mindre fredelige formål, som navnet antyder.

Oldtidens og middelalderens veje bestod af hjulspor. Hvis det gamle spor blev for opkørt og ufremkommeligt, lavede man et nyt spor ved siden af det gamle. Datidens veje har derfor ikke fremstået som et enkelt, velafgrænset vejspor, men som et bredt bælte med mange kørespor. Kun ved overgange af moser og åer kunne der være lavet en egentlig vejbane eller bro for at lette passagen.

Øst for Bølling Sø – fra Abildskov i syd til Stokkjeldsdal i nord – er der mange velbevarede vejspor fra Hærvejen.

One road, many tracks

Hærvejen follows the glacial ridge down the Jutland peninsula all the way from Viborg in Central Jutland to the town of Schleswig in Germany. The oldest stretch is 4,000 years old. Over the ages, Hærvejen was in daily use for transporting goods, animals and people, but also for less peaceful purposes, as suggested by the name, meaning 'Army Road'.

Prehistoric and medieval roads were simple wheel tracks. If an old track became churned up and impassable, a new one was made alongside the old one. As such, the roads in those days did not appear as a single, well-defined track, but as a wide belt of many driving tracks. Only at the crossing points for bogs and rivers might a roadway or bridge be constructed to ease passage.

East of Bølling Lake – from Abildskov in the south to Stokkjeldsdal in the north – we find many well-preserved road tracks from the ancient highway, Hærvejen.

Ein Weg, viele Spuren

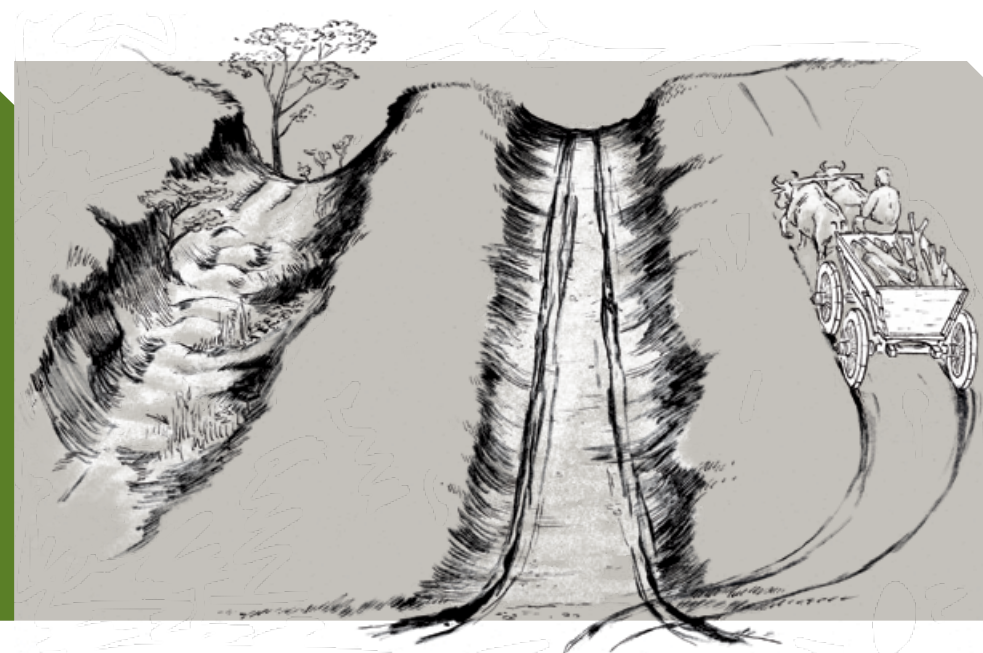
Der Heerweg (oder Ochsenweg wie sie in Deutschland genannt) führt auf dem jütländischen Höhenrücken entlang von Viborg bis Schleswig. Der älteste Teil ist 4.000 Jahre alt. Im Laufe der Zeit diente der Heerweg dem täglichen Transport von Waren, Tieren und Menschen, aber auch – wie der Name andeutet – weniger friedlichen Zwecken.

In vorgeschichtlicher Zeit und im Mittelalter bestanden die Wege aus Fahrspuren. War eine alte Spur zu ausgefahren und nicht mehr befahrbar, so wurde daneben eine neue angelegt. Die damaligen Wege waren daher keine klar abgegrenzten Fahrbahnen, sondern ein breiter Gürtel aus vielen Fahrspuren. Nur an Übergängen über Moore und Wasserläufe wurde manchmal eine eigentliche Trasse oder Brücke angelegt, um den Verkehr zu erleichtern.

Östlich vom Bølling-See sind von Abildskov im Süden bis Stokkjeldsdal im Norden zahlreiche gut erhaltene Fahrspuren des Heerwegs zu sehen.

HULVEJ I 3D

3D-skanning af Stokkjeldsdal med hulvej midt i billedet. Til venstre for vejen ses to gravhøje. Øverst til venstre ses hulvejene fortsætte på den anden side af Stokkjeldsdal. (ophøjet x3)

FÅ MERE VIDEN

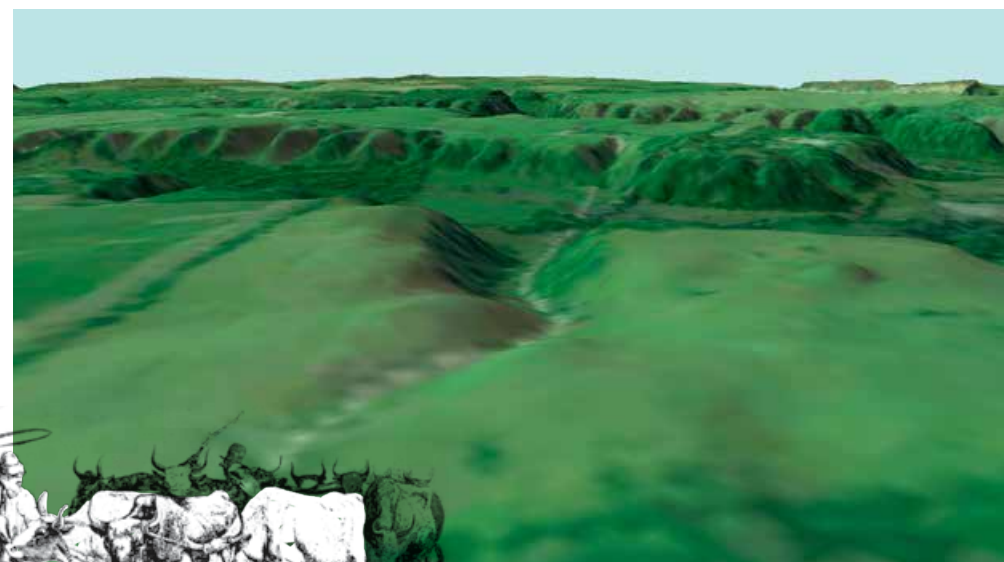
Danmarks
Oldtid i
Landskabet

Fortællinger
fra Fortiden

NFC

De dødes veje

Gennem oldtiden byggede man gravhøje til at begrave de døde i. Mange steder ligger disse gravhøje i kilometerlange rækker. Ved højrækkerne ser man også tit spor efter oldtidens veje; det er, som om vejene har fulgt højene.

Det kunne være et tegn på, at folk i oldtiden troede på, at det var vigtigt at begrave deres døde tæt ved datidens vigtige trafikårer. Det kan dog også være omvendt; at man anlagde vejene tæt op ad gravhøjene. Højene var gode pejlemærker, når man skulle krydse over lange øde strækninger kun med hede og sparsom trævækst eller skulle finde vadesteder over åer og vandløb.

Højene ved Stokkjeldsdal har indgået i en højrække, der kan følges fra Them i sydøst op til Frederiks mod nord. I rækken findes der både høje, der er bygget i stenalderen, i bronzealderen og i jernalderen.

Roads of the dead

Throughout ancient times, barrows were constructed for interring the dead. In many places, these barrows are aligned in kilometre-long arrays. Close to the barrow arrays, you can often see traces of ancient roads, as if the roads followed the barrows.

This might be indicative of an ancient belief that it was important to bury the dead close to the main travel routes that existed at the time. Or conversely, that the roads were made deliberately to follow the barrows. The barrows would have been useful landmarks when travelling across deserted stretches of heathland and sparse scrubland, or searching for fords for crossing rivers and other water-courses.

The Stokkjeldsdal barrows would have formed part of an array that can still be traced from Them in the south-east up to Frederiks further north. The array includes barrows dating from the Stone Age, Bronze Age and Iron Age.

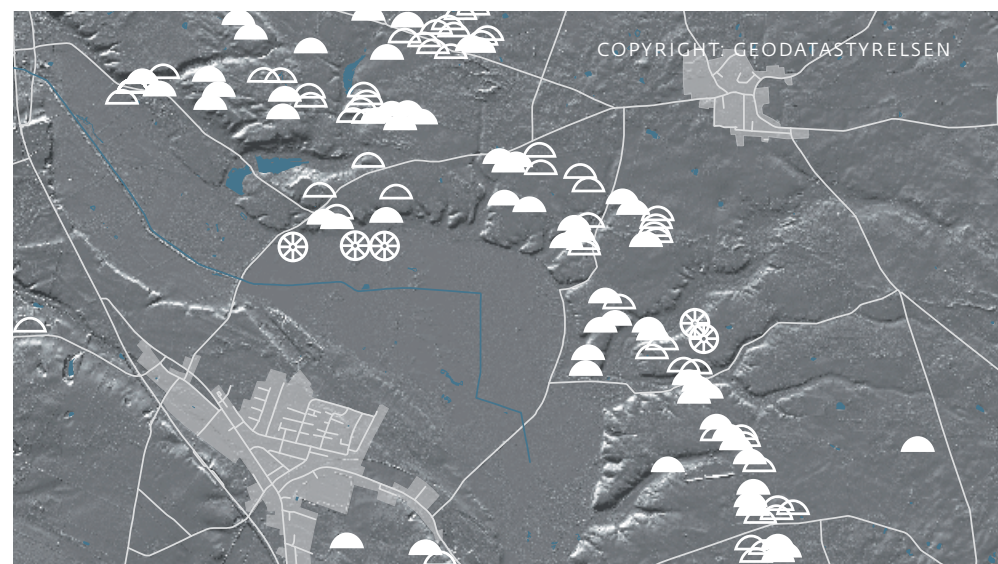

Die Wege der Toten

In vorgeschichtlicher Zeit wurden Grabhügel zur Bestattung der Toten errichtet. An vielen Orten bilden sie kilometerlange Reihen. In der Nähe der Hügelketten sieht man oft Spuren vorgeschichtlicher Wege. Es scheint, als folgten die Wege den Hügeln.

Dies könnte darauf hindeuten, dass die Menschen in vorgeschichtlicher Zeit es wichtig fanden, ihre Toten unweit der Hauptverkehrsadern jener Zeit zu begraben. Es könnte jedoch auch umgekehrt so sein, dass der Weg unweit der Grabhügel angelegt wurde. Die Hügel waren gute Peilmarken, um lange, öde Heidestrecken mit sparsamem Baumbestand zu überwinden oder um eine Furt über Flüsse und Wasserläufe zu finden.

Die Hügel bei Stokkjeldsdal gehören zu einer Hügelkette, der man von Them im Südosten bis Frederiks im Norden folgen kann. Die Kette besteht aus Hügeln, die in der Steinzeit, in der Bronzezeit und in der Eisenzeit angelegt wurden.

RÆKKE AF HØJE

Gravhøjene nord og øst for Bølling Sø er lagt, så de passer ind i en længere række af høje. Nogle høje er fredede (◐), mens andre ikke længere er synlige (◑). Omkring Bølling Sø er også fundet vogndelev og vadesteder (⊗) fra oldtiden.

BYGGEBOOM

I Danmark er der fundet spor af mere end 85.000 gravhøje fra oldtiden. Bare fra bronzealderens første halvdel kendes 20.000 høje. Det svarer til, at der hvert år i perioden er blevet opført omkring 100 gravhøje i landet. Et sandt byggeboom!

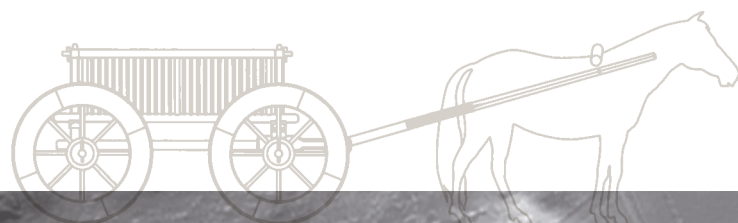

Hulvejene ved Stokkjeldsdal

Oldtidens vejforløb var i høj grad betinget af landskabet. Man færdedes, hvor det var lettest og undgik fugtige områder og alt for stejle bakkesider. Det har givet et snørklet og snoet vejforløb. Hvis et vejspor blev ufremkommeligt, flyttede man vejsporet til et nyt sted.

De otte hulveje og flere hjulspor fordeler sig i fem slugter i skrænten ned til Stokkjeldsdal og tværs over de lave områder. De mange vejspor afspejler, at Hærvejen i oldtiden og langt ind i historisk tid var hovedfærdseksåren i Jylland. Hærvejen blev blandt andet brugt til transport af dyr og andre varer sydpå. Også når man skulle hente hø på engarealerne eller grave tørv ved kanten af Bølling Sø, har man brugt hulvejene.

Arealet med hulvejene er fredet, men man må gerne gå ind på arealet og prøve, om man kan finde vejene.

HULVEJE

Her er du

De bevarede hulveje øst for Bølling Sø udgør nogle af de bedst bevarede hulvejsforløb i Danmark.

COPYRIGHT: GEODATASTYRELSEN

The sunken roads at Stokkjeldsdal

Road alignments in ancient times were largely dictated by the surrounding landscape. People travelled a path of least resistance, avoiding marshy ground and steep hillsides. This resulted in winding, bending roads. If a route became impassable, it would be reestablished elsewhere.

The eight sunken roads and multiple wheel tracks are spread across five ditches in the slope down towards Stokkjeldsdal. The many road tracks reflect the ancient highway's prominence as the main road in Jutland back in time. Hærvejen was used, among other things, for transporting animals and other goods southwards. And when fetching hay from the meadowlands or digging turf at the edge of Bølling Lake, the same sunken roads would also have been used.

The area containing the wheel tracks is designated a scheduled monument, but visitors are permitted to enter the area to look for the tracks.

I FORTIDENS FODSPOR

Hulvej der stadig benyttes i dag. Hulvejen ligger ved Tollund og fører ned til sydenden af Bølling Sø.

Die Hohlwege bei Stokkjeldsdal

Der Verlauf der vorgeschichtlichen Wege hing in hohem Maße von der Landschaft ab. Der Verkehr verlief dort, wo es am einfachsten war und Feuchtgebiete und steile Abhänge umgangen werden konnten. Dies ergab einen gewundenen, verwickelten Verlauf der Wege. Wenn eine Spur nicht mehr befahrbar war, wurde daneben eine neue angelegt.

Acht Hohlwege und mehrere Fahrspuren führen durch fünf Schluchten den Abhang zum Stokkjelds-Tal hinunter. Die vielen Wegespuren zeugen davon, dass der Heerweg in vorgeschichtlicher und historischer Zeit hinein die Hauptverkehrsader in Jütland war. Der Heerweg diente unter anderem zum Transport von Tieren und Waren nach Süden. Auch um Heu von den Wiesen zu holen oder Torf am Rand des Bølling-Sees zu stechen, benutzte man die Hohlwege.

Das Gelände um die Hohlwege steht unter Landschaftsschutz. Es ist jedoch erlaubt, das Gelände zu betreten, um die Wege zu finden.

Tørvegravning i den østlige del af Bølling Sø. Bemærk de tykke tørvelag, der er op imod 4 m tykke. Billedet er fra mellemkrigsårene.

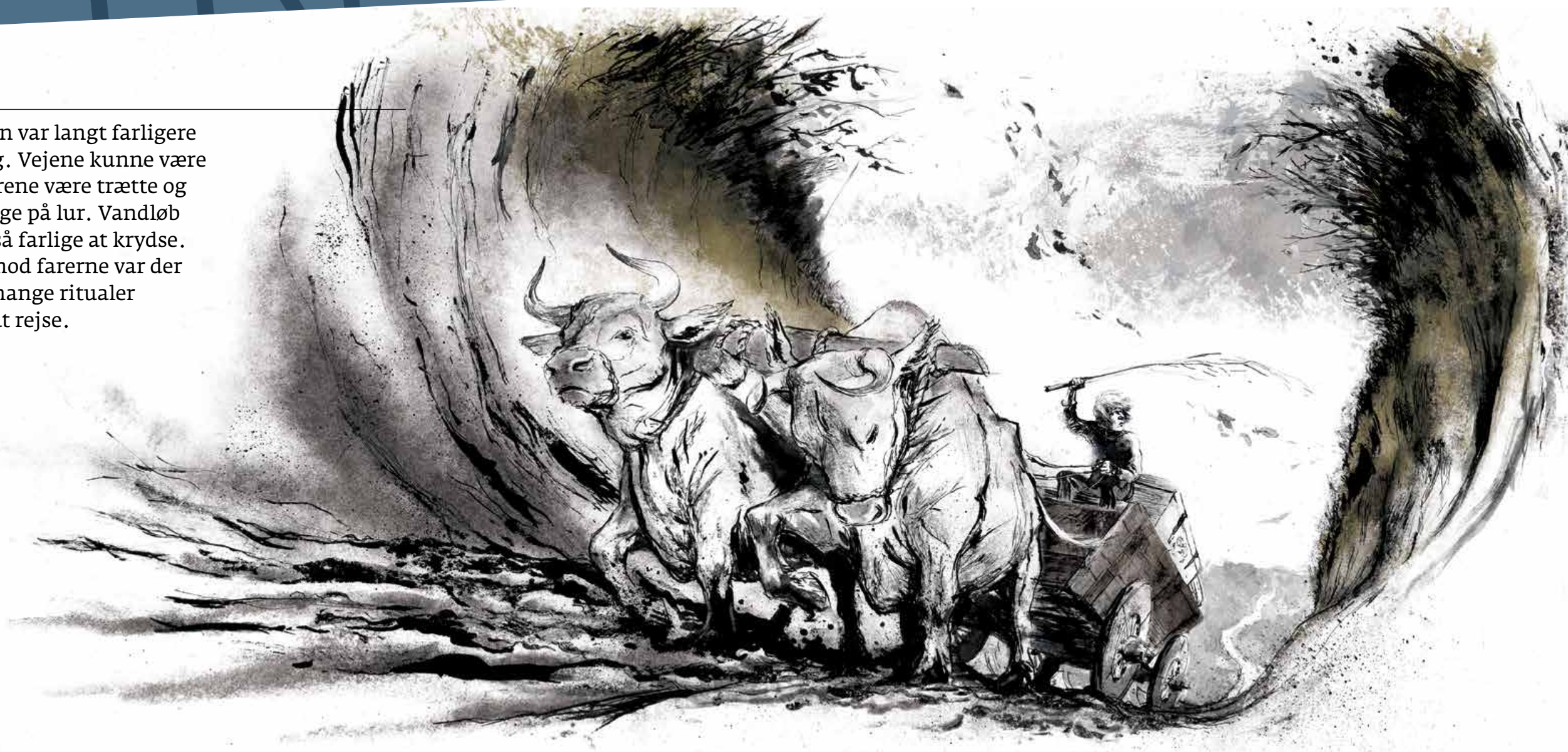

STOKKJELSDAL

KULTURARV I DANMARK

At rejse i oldtiden var langt farligere end at rejse i dag. Vejene kunne være ødelagt, trækdyrene være trætte og røvere kunne ligge på lur. Vandløb og moser var også farlige at krydse. For at beskytte mod farene var der ofte overtro og mange ritualer forbundet med at rejse.

TIDSLINJE

